

Nové možnosti rozvoje vzdělávání na Technické univerzitě v Liberci

Specifický cíl A2: Rozvoj v oblasti distanční výuky, online výuky a blended
learning

NPO_TUL_MSMT-16598/2022

Vzorování textilií

Ing. Vlastimila Bergmanová

DEZÉNOVÁNÍ PLOŠNÝCH TEXTILÍÍ

Sortiment zboží textilní a oděvní výroby je široký. Zahrnujeme do něj i výrobky z kožešin, a kůží a módní doplňky. Nelze opomenout celý bytový interiér vybavený nábytkem, textiliemi a svítidly. Můžeme se zaměřit na prostorové řešení (architekti, návrháři), plošné vzorování (dezinatéri) a plastické výrobky (skláři a keramici).

A pak jsou zde návrháři oděvů. Krásné šaty existovaly v každé době, ale o módě se začalo mluvit až ve 20. století. Do té doby se odívání měnilo podle společenského postavení a země. U dvora se lidé oblékali jinak než měšťanstvo a ve Francii se odívali jinak než na britských ostrovech, v Itálii nebo Německu. Angličan Charles Frederick Worth (1825-1895) začal navrhovat módní doplňky, později oděvy. Své výtvořky začal „signovat“ svým jménem, jako by byl umělec. To byl moment, kdy se zrodila značka.

PRÁCE DEZINATÉRA

O autorské oděvní a textilní tvorbě se ví a publikuje hojně. Je to činnost návrhářů. Vedle nich jsou zde ale anonymní průmysloví dezinatéri, jejichž výsledky práce jsou každodenní součástí našeho života. Podíváme-li se do nedaleké minulosti v Československu, ne každý oblékal autorský model, ale koupil ho od výrobce oděvů, jako byl například OP Prostějov nebo Makyta Púchov. Tyto a další konfekční firmy šily oděvy z tkanin textilních firem, mezi něž patřily třeba Textilana nebo Karnola.

Textilní výroba zahrnuje bavlnářský, hedvábnický, lnářský a vlnářský průmysl, ve své speciální výrobě produkty, jako jsou maňšestry, samety, smyčkové tkaniny, koberce, stuhy. Pohybujeme se tedy v určitých váhových kategoriích textilií a používáme určitý typ přízí.

Tvorba designu začíná volbou materiálu a přízí, které mohou mít různou jemnost, strukturu a barevnost. Už příze mají svůj design. Mají zásadní vliv nejen na vzhled a vlastnosti výrobku, ale i na jeho konečnou cenu. Rozvaha o výrobní ceně často bývá tím, čím tvůrčí práce dezinatéra začíná, nezbytná je spolupráce s technologií.

Vyrobené plošné textilie se upravují, proto rovněž finální úpravy mají významný vliv nejen na vzhled, ale i vlastnosti výrobku. Úprava proto poskytuje další tvůrčí prostor nejen pro estetické dořešení výrobku, ale i pro získání dalších žádoucích vlastností textilií. Je to například potisk, gaufrování, barvení, bělení, mercerace, praní, valchování, sušení, fixace, postřihování, požehování a různé chemické úpravy (teflonová)...

Na hotový výrobek vystaví dezinatér výrobní dokumentaci (výrobní předpis), Ten slouží nejen pro vlastní výrobu, ale také jako podklad pro stanovení ceny.

DESIGN A DEZÉN

Slovo design používáme pro objekty či systémy (architektonické plány, technické výkresy, obchodní procesy, schémata zapojení). Setkáváme se s termíny grafický design a produktový design. Designem textilie rozumíme její celkový vzhled včetně konstrukce, dezénem pak pouze kresbu na povrchu - plochu, kresebný návrh sloužící jako ozdobný prvek. Dezén může být vytvořen technikou tkaní, pletení nebo potiskování, a to ve dvou i vícebarevném provedení. V textilním oboru dezén není pouze vzor, ale celý návrh plošné textilie, včetně řešení její realizace.

Podívejme se na veřejnosti málo známý obor textilního návrhářství – dezinatérství. Může tím označovat jak činnost návrháře, tak výsledný produkt jeho činnosti. V Čechách domácnělo slovo dežén, proto ho můžeme použít. Pracovník, který navrhuje tkaniny či pleteniny, je dezinatér (nikoliv deratizér ☺). Dezinatér se zabývá průmyslovým designem, tedy průmyslovým dežénem, konkrétně navrhováním vzorů pro oděvní účely či pro interiér.

VÝROBNÍ MOŽNOSTI A INOVACE

Profese dezinatéra vyžaduje perfektní profesionální přípravu, říká se, že dezinatérem se člověk stává až po čtyřech letech praxe. Musí znát všechna důležité postupy při navrhování a výrobě plošných textilií v průmyslovém prostředí. Specifické požadavky na dežénování určuje strojový park.

Činnost vlnářského průmyslového dezinatéra po desetiletích své existence vymizela, vlnářský textilní průmysl v naší zemi zanikl. Přesto se budeme této problematice věnovat, v našich podmínkách najdeme řadu firem, které používají tytéž principy vzorování a uvedení dežénů v život včetně jejich cesty k zákazníkovi.

Vlastní práce dezinatéra vychází z nasměrování dané výroby, ze záměrů firmy, nejde o volnou tvorbu. Zároveň dezinatér neustále hledá nové nápady, které musí skloubit s konkrétními výrobními možnostmi. Pak hovoříme o inovacích. Nové výrobky je nutné ještě ověřit v praxi, například zkouškami nošení. Teprve používání výrobku umožní odhalit případné nedostatky, to, co neodhalí laboratorní zkoušky.

Výrobci textilií musí dbát na plnění požadavků trhu domácího i exportu. Kolekce musí být kvalitní a splňovat požadavky zákazníka, důležitá je cena. U oděvních a bytových textilií je důležité i estetické hledisko. Každá firma si samozřejmě chrání svoje *know-how* a snaží se přijít na trh s něčím novým, zajímavým a unikátním.

ODDĚLENÍ DEZINATURY

Místo, kde se tato činnost – vzorování plošných textilií – provádí, je dezinatura. „Je to oddělení, které se nachází v každém textilním závodě a právem je považováno za srdce, mozek i motor továrny. Proto je toto oddělení důležité a také nejvíce střežené,“ uvádí Jitka Nováková, bývalá dezinatérka v Karnole.

Hlavní činností dezinatéra je vzorování módních sezonních kolekcí, obnova základních kolekcí, inovace výrobků a vypracovávání veškeré výrobní dokumentace. Součástí práce dezinatéra je zpracování zbytkových přízí a dozorování dle požadavků zákazníků.

Každý podnik má svůj systém, jak spravovat vzorování a kolekce. Ve výše zmíněných podnicích byla součástí dezinatury realizační dílna se skladem přízí a potřebným vybavením (snovadla, stroj pro vytloukání karet, stroj pro sešívání karet, skací stroj a soukací stroj...). Vyzvzorané tkaniny se upravují na úpravně, která obvykle není součástí dezinatury.

KOLEKČNÍ DÍLNA

Kupujeme-li v obchodě například sedací soupravu, dostaneme do ruky také vzorník potahových textilií, ze kterých si vybereme kvalitu a dežén, která nám vyhovuje. Uzavíráme-li kontrakt, vybíráme z nabídky kolekcí, tedy ze vzorníků... Ty se připravují na kolekční dílně.

Dezinatura a obchodní úsek by se neobešly bez kolekční dílny, kde se vydává a kompletuje veškerá výrobní a obchodní dokumentace. Na tomto oddělení vznikají standardní i sezónní

kolekce. Za správnost evidence dezénů a dezénových knih ručí dezinatéri, předchází tomu výroba karet se vzorky upravených renžů.

Vyrábí se standardní kvality nebo módní zboží. Standard je zvyklost, odborné názvy mluví o materiálu, vazbě a úpravě a vlastnostech, dříve ČSN. Pro výrobce je z hlediska zajištění výroby získat zakázky na standardní výrobky na uniformy velmi výhodné, na druhé straně je náročné dodržet přesně všechny parametry (barva, omak, rozměrová stabilita apod.)

Kolekce:

- standardní (nepodléhají módě)
- módní (sezónní)

STANDARDNÍ KOLEKCE

je kolekce, která nepodléhá módě. Doplnuje se o nové kvality nebo barvy. Patří sem uniformy nebo klasické textilie (evergreeny, jako jsou skotské kostky, kanafas). Patří sem i polotovary, které se dále zušlechťují (podkladové textilie pro potisk, barvení nebo jinou úpravu), popřípadě se prodávají dalším zpracovatelům. Např. molino se tiskem zušlechtí a pak se teprve dostane k zákazníkovi.

MÓDNÍ KOLEKCE

Kolekce plošných textilií pro danou sezónu se vyrábějí s předstihem, o půl roku dříve, než kolekce hotových výrobků. Jinými slovy, abychom mohli ušít oblek, musíme mít k dispozici tkaninu.

Cyklus módy je období, v němž se mění základní módní tendence oděvů, silueta, barevnost, struktura a vzor oděvních textilií. Známe období jaro-léto (spring-summer) a podzim-zima (autumn-winter). 2x do roka se tedy konají veletrhy oděvních textilií, centrum pánské módy je v Itálii, dámské ve Francii, bytový textil má své veletrhy v Německu... Výrobci konfekce mají veletrhy na tyto sezóny o půl roku později, výrobci přízí půl roku předtím.

Plošné textilie:

- konec února (dříve zač. března) pro letní kolekci (jaro-léto)
- konec září (dříve zač. října) pro zimní kolekci (podzim-zima)

Příprava nové kolekce tkanin (pletenin) tedy začíná minimálně s ročním předstihem. Má několik fází.

Koncepce (březen, září)

1. Výběr přízí, efektů a sestavování barevnice pro listové tkaniny nebo pleteniny, návrhy a výběr uni tkanin pro kusobarvené zboží a tisky, navrhování vzorů pro tisky nebo žakárské tkaniny (duben, říjen)
2. Vzorování, výroba renžů - vzorků listových tkanin nebo pletenin, zpracování vzorů pro tisky nebo žakárské tkaniny a prvotní vzorkování (květen, listopad)
3. Výběr renžů (vzorů) do kolekce a tvorba výrobní dokumentace (červen, prosinec)
4. Výroba kuponů (červenec až srpen, leden až únor)
5. Přejímka kuponů, sestavení kolekce, adjustace kuponů (září, březen)
6. Kontrakty

PŘÍPRAVA KOLEKCÍ NA DEZINATUŘE

Příprava kolekcí podniků v sobě zahrnuje následující: sběr informací, vzorování (výroba renžů), výroba kuponů, obchodní činnost, obměna základní kolekce.

KONCEPCE

Každý desinátér se snaží získat co nejvíce informací o tom, co bude aktuální v příští sezóně. Musí sledovat módu a požadavky trhu, spolupracovat s marketingem a obchodním úsekem nebo přímo se zákazníky. Navštěvuje specializované veletrhy, odebírá odborné časopisy (z módních ateliérů). Pokud má možnost, zúčastní se odborných seminářů, studuje historii odívání. Musí znát trh, pro který vzoruje, každá země má specifické požadavky, jinou kulturu odívání, armáda bude mít jiné požadavky než módní salon.

Z ČEHO BUDE VZOROVAT

Dezinátér spolupracuje se zásobováním, tj. oddělením, které nakupuje příze. Nabídka přízí je široká. Příze může být jednoduchá, skaná (muliné), efektní (předená nebo skaná), potištěná (viguré), barvená v přadenu (ve hmotě) nebo hotová (na perforovaných cívkách). Melanže (melé příze) se vyrábějí mísením vláken různé barvy na přádelně.

Velmi často se používají směsi různých materiálů v určitém poměru, například 50/50, 45/55, 40/60. Příklady: ba/len, ba/VS, 100% vlna (vlněná pečeť je propletené klubíčko s pečetí, značka, která byla poprvé použita, je to střížní vlna), vl/PES, vl/POP, vl/PAD, vl/ph, len/PES, len/POP... Obarvením některého podílu se také může dosáhnout efektu melé (podmínkou je využít toho, že některými barvivy se obarví jen některá vlákna, například barvami na vlnu se neobarví PES).

Dále se musí brát na zřetel cena přízí (surovin), aby se nezvýšily náklady, výrobky by byly méně prodejné. Chemická vlákna mohou být dražší než přírodní, pokud se nepoužijí ve směsi, může vzniknout problém se statickou elektřinou. Příze musí být na příslušném tkacím (pletacím) stroji zpracovatelná. Příze ovlivňuje vlastnosti hotového výrobku, je lepší použít kvalitnější přízi, výroba bude méně nákladná, výrobek lepší. Použijeme-li do osnovy zákrut Z a do útku zákrut S, tkanina se bude méně špinit. Zákrutem se dá i vzorovat, střídáním zákrutů S a Z vznikne např. bengalin...

BAREVNOST

Dezinátér má k dispozici mnoho barev, pokud mu nějaká aktuální barva chybí, musí se domluvit s chemiky barvíři, které barvy mu vybarví nebo dodají. Pokud se podaří sestavit dobrou barevnici, tzn. vybrat cca 70 až 80 barev, ze kterých se bude pro příslušnou sezónu vzorovat, pak je téměř vyhráno. Tady se desinátér nesmí splést.

VLASTNÍ VZOROVÁNÍ

VZOROVÁNÍ RENŽŮ

je vlastní vzorování, kde návrhář využívá své znalosti o konstrukci tkaniny, o kombinaci barev a použití vazeb. Desinátér nesmí navrhnout *hadr* nebo *prkno*, pokud nejde o speciální požadavek jako je obvazový nebo izolační materiál. Počítá předběžný výrobní předpis, kde u tkanin musí určit dostavy, celkový počet nití, vzor snovaný a házený a vybrat příze z připravené barevnice.

Část kolekce vzoruje na jistotu, to co mělo úspěch, barvy, které se kupují pořád, kvality, které se dobře prodávaly. Pro druhou část kolekce musí mít představu, čím ji obohatí. Je to jakási prezentace, že je *in*, že použil módní barvy, vzory a struktury, tedy to, co v kolekci nesmí chybět, třebaže se to pak neprodává.

Desinatér může být šťastný, když má k dispozici vzorovací stávek nebo poloprovoz, kde může vzorovat přímo u stavu. Horší je vzorovat *od počítače* nebo jen *od stolu*. Všechny návrhy se utkají, některé barevné varianty se dají vyvzorovat pouze na počítači, ale každý textilák chce vzít do ruky textilií, nikoliv papír... Tisky, dekorační tkaniny a tkaniny na dámské oděvy je výhodné vzorovat s pomocí počítačové techniky, jednobarevné zboží a pánský oblek je lepší vidět *in natura*, protože tyto dezény jsou často mikrovzory a obsahují blízké barvy. O výrobku mluví materiál a užité vlastnosti, dezén přiláká oko.

VÝBĚR RENŽŮ

Max. 30% z předložených vzorků se vybere ke kuponování. V komisi, která vybírá kolekci, jsou zástupci obchodního úseku, výrobního úseku, ekonomického úseku a dezinatury. Desinatéri pak spočítají výrobní předpisy, technologové určí nejvhodnější technologii výroby a ekonomové spočítají cenu (80% tvoří cena suroviny a 20% další náklady). Dispečeri zadají výrobu kuponů.

VÝROBA KUPONŮ

Kupon je tkanina o délce 25 až 50 m, utká a upraví se, z odstříhů se udělají laboratorní zkoušky Požadavky na výrobek: stálost rozměrů, stálost barev, posuv ve švu, hmotnost, srážlivost, malá nebo žádná žmolovitost, stálobarevnost, pevnost, tažnost...), specifické požadavky (prodyšnost, nerozpustnost, nehořlavost, izolační vlastnosti apod.) Laboratorní zkoušky nemůžou nahradit praktické zkušenosti, někdy se proto dělá zkouška nošení, nejlepší je prodávat výrobky zaměstnancům, reprezentují, odzkouší...

Chemické a mechanické procesy: česání - změkčí tkaninu a zlepší omak (flanel, flauš pro zvýšení tepelné izolace), broušení (na povrchu válců je smirkové plátno, přes které prochází tkanina, která se obrousí – dyftýn má povrch jako jelenice), bělení, mercerace (dodává bavlněným tkaninám lesk a pevnost), postřih, tisk, barvení, lept nebo rezerva, ožehování, opalování, mandlování (speciální úprava pro lněné výrobky, které se tak změkčí), lisování (žehlení), chemické úpravy. Hodnotí se lesk či mat tkaniny, přílišný lesk není žádoucí. Úprava je velmi důležitá, může tkaninu hodně vylepšit a zvýšit její prodejnost.

SESTAVENÍ KOLEKCE

Po vyrobení kuponů se koná přejímka kuponů, hodnotí se *výpad zboží*: porovnání s renžem, odsouhlasení vzoru a barev, rozměrů, kontrola omaku a vyhodnocení laboratorních zkoušek vlastností textilií. Dle potřeby lze pro hromadnou výrobu upravit výrobní předpis včetně technologie. Kupony, které nevyhovují, se do kolekce nezařadí, může se zadat jejich opakování. Do prodeje nelze pustit neověřený výrobek!

KONTRAKTY

Zákazníka zajímá vzhled, cena, parametry výrobku a termín za jak dlouho jsme schopni vyrobit požadované množství. Zákazník by preferoval málo metrů a hodně dezénů a pokud možno exkluzivitu (aby se dezén nenabízel nikomu jinému). Výrobní podnik by rád získal kontrakt na tisíce metrů a málo dezénů, aby měl co nejmenší náklady na výrobu. Čím

roztříštěnější je výroba, tím náročnější je organizace a náklady. Důležitou podmínkou prodejnosti výrobku je nejen jeho vzhled, ale také cena a termín dodání zákazníkovi. Zde se vede tuhý boj.

REALIZACE

Výsledkem práce dezinatéra je kolekce plošných textilií či kusových výrobků.

RENŽ

je prvotní vzor tkaniny vytvořený na základě technického návrhu dezinatéra. (Používá se pro vzorování vlnářských tkanin.) Tento výhradní způsob vzorování je zaveden ve vlnářském průmyslu a umožňuje pomocí několika barevných pruhů osnovních nití a barevných útků házením vytvořit širokou řadu barevných kombinací jednoho vzoru s případnými obměnami vazeb, s určením nejzdařilejších návrhů....

KUPON

je ověření ve výrobě, krátké metry (25 až 100 m). Z kuponů se na kolekční dílně připravují vzorníky a dezénové knihy. Kupon může putovat přímo k zákazníkovi jako materiál pro výrobu oděvu, který slouží jako vzorový materiál konfekce.

HROMADNÁ VÝROBA

je vlastní realizace úspěšných vzorů a jejich prodej. Do výroby se zadá větší metráž, např. 500 m. Může to být jak ověřovací výroba, tak výroba na zakázku nebo ověření nové kvality.

VÝROBEK

je produkt z výroby určený na trh. Tkaniny můžeme charakterizovat takto:

- druh (sortiment) – vazba, materiál, hmotnost tkaniny, úprava
- desén (vzor), který může být vytvořen technikou tkaní, pletení nebo potiskování a vyjadřuje proužek, káro, drobnou figurku nebo grafickou kresbu s rostlinným, živočišným, geometrickým či abstraktním motivem. Má dvou a vícebarevné provedení.
- barevná varianta – vznikne změnou barev v desénu (je zachována konstrukce tkaniny a desén, pouze měníme barvy)

Požadavky na výrobek (hodnocení textilií):

- stálost rozměrů (srážlivost v napařování, praní)
- stálost barev (otěr, v potu, na světle)
- hmotnost a dostava a z toho vyplývající gramáž a omak
- barevný odstín – odchylka se měří porovnáním odchylky barvy srovnávacího vzorku nebo barevnice s odchylkou změny odstínu příslušného stupně šedé stupnice
- specifické požadavky (prodyšnost nebo izolační schopnosti, pružnost, odolnost oděru - žmolkování, u nových výrobků zkouška nošení...)

Každý výrobek je označen visačkou, musí mít označené vady, symboly pro ošetřování (údržbu).

INOVACE

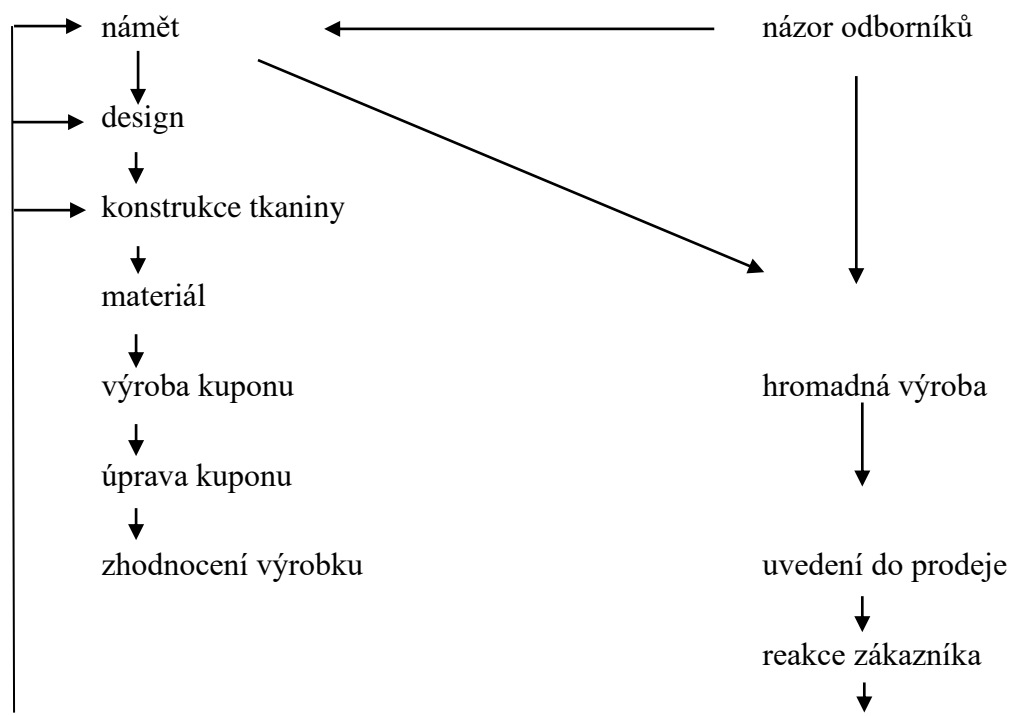
jsou technické a organizační změny způsobené aktivní činností lidského činitele, v našem případě se jedná o dezinatéra a technologa.

Hlediska:

- estetická úroveň (probíhá neustále)
- užité vlastnosti (omak, trvanlivost, nepromokavost, nemačkovost, nešpinivá nebo nemačková úprava...)
- investice

Etapy inovace:

- ověřování výrobku a jeho propagace
- uplatnění výrobku na trhu, rozšíření na trhu
- výrobek je vytlačován z trhu

REKLAMA, PROPAGACE

Žádný výrobek se neprodá sám. Dobrému prodejci se sice může podařit uzavřít hodně kontraktů, velkou roli zde hraje osobní vztah mezi výrobcem a zákazníkem, je to o důvěře a slušném jednání. Velmi však záleží na tom, jak je kolekce prezentována, vzorky tkanin musí být přehledně a přitažlivě seřazeny a svázané v knihách, blocích nebo na kartách, zákazník se musí rychle zorientovat, kde najde to, co do své kolekce hledá. To je obzvláště důležité tehdy, hledáme-li nový trh, nové zákazníky. Dost často zde působí právě dezinatér, který o vyzorované kolekci ví nejvíc.